

Helmont [1655], inspirant-se en el ll. *chaos*, que els seus predecessors alquimistes usaven en el mateix sentit. □ 1.ª doc.: 1803, Belv.

Vegeu el que en dic en el DCEC.

DERIV.: *Gasejar*. *Gasista*. *Gasós* [Escrig, 1851; 5 *DOrt.*; el castellanisme *gaseós*, Lab. 1839].

CPT.: *Gasificar*, -*ificació* [1868, *SLitCosta*]. *Gasiforme* [id.]. *Gasogen*. *Gasolina* [1917, *DOrt.*], format amb el ll. *oleum* 'oli'; *gasolinera* [BDC XII, 39, nàutica]. *Gasòmetre* i -*ometria* [1868, *SLitCosta*]. 10 *Gasoscopi*. *Ultragasòs*.

Gas, adj., V. *garsa* *Gasa*, V. *gassa*

+GASAFETÓ, antiq., 'disbarat que es fa en parlar 15 o escriure', del més antic *cacefató*, pres, probablement per mitjà de l'oc. ant. *cacemfaton*, del ll. *cacemphāton*, i aquest, del gr. *καχέμφατον* 'cosa malsonant, indecent o vulgar', compost de *καχός* 'dolent' i *ἐμφαίνω* 'jo mostro, declaro'. □ 1.ª doc.: *cacefatons*, 1460, 20 *Spill*; *cacemfaton* o *cacemphaton*, c. 1390, Aversó, i sembla que *gasafetó* ja l'usà Lluïa (Baist, *RFgn.* 1, 115).

«De les dones / --- / la llur retòrica / és metafòrica, / e varians <VARIATIONES>, / *cacefatons* / gentils, e vils, / de stils subtils, / saben bé dir», JRoig (*Spill*, 8050). L. d'Aversó: *cacemfaton* (o *cacemphaton*) com a vici excusable, vol. I, 239, i a la p. 253 el defineix i n'indica les maneres; *gasafetó*, Sanelo, f° 83v1. Va usar-se bastant entre nosaltres, i per conducte dels nostres preceptistes va passar al cast. *gazafatón* (notem la *a* < *e*) amb variant *gazapatón* d'on s'extragué *gazapo* 'disbarat', veg. DCEC. Lab. des de *gasafetó* remet a *gatada*.

GASALLA, 'contracte de parceria entre pastors i ramaders', 'aplec de gent que es diverteixen', de *GASALIA adaptació del gòt. *GASALI 'companyia' (plural *gasalja*), forma anàloga a GASALJA 'company', format com l'al. *geselle*, a-al. ant. *giselljo*, pròpiament 'company de casa', derivat del germ. comú *sal* 'casal, sala gran'. □ 1.ª doc.: 1645.

En un escrit de la Vall d'Assua (capbreu que em facilità Jlluís a Rialb, 1959). En un altre, de 1780, conservat a l'arxiu de Tuïr, es donen «10 vaches à gazalle» o sigui fr. à *cheptel* (Desplanque, *Inv. des Archives de Thuir*, 53a). En llengua d'oc en tinc a mà documentació més antiga (ben cert no fóra gaire difícil de trobar-ne de nostra): «bestiars d'apleyte <'aplegadis-sos, formant dina'> ni de *gasalhe*», *Cart.* d'Ossau, 50 a. 1356 (93.1).

Aquesta vella institució de dret pecuari existeix a la Vall d'Àneu, igual que a la Vall d'Aran (Pere Arnalot, Alós, 1933). Per domini gascó s'estengué molt: fins a la costa gironnina trobo «gazaille f. cheptel» 55 (Moureau, *Patois de la Teste*, s. v.), i més encara, cap al Bearn: «bétail --- confié en été à un autre berger, qui garde presque tous les produits: c'est l'ancien contrat de gazaille» (Hourcade, *Haut-Ossau*, p. 50). De la fraternitat entre els pastors aplegats deu venir l'acc. 60

«reunió i tabola de minyons i minyones, gresca i xerameca que hi fan», Cerdanya (*BDC* II, 50); coses semblants a la Vall de Camprodon: «*gasaia* és més que sovint aplicada a dos pastors que s'ajunten a la muntanya per parlar»: llavors «fan *gasaia*»; mentrestant, però, sol passar que els pastors descuren el bestiar que els han confiat: «la *gasaia* mata els ramats», exclamava un carnisser a Vilallonga, entenen que aqueixes tertúlies pastorals perjudiquen el bestiar, MnJulià Pascual (1970, 1971).

Al costat d'això es mantingué el mot documentat en gòtic GASALJA, GASALJANS 'company', que generalment ha passat a designar cada un dels parcers, o socis en el contracte de *gasalla*: d'ací l'aranès *gazañan* que ja apareix en el S. XII en el trobador Marcabré, i seguí molt usat en terres gascones: «à --- sept caps de ègoas enter las maas de aucuus son<s> *gasalhan*, en lo loc de Bilhere», a. 1475 (*Cart.* d'Ossau, p. 176); Tolosa: *gazailhà* «métayer, laboureur de nos terres» (Doujat), «celui qui est à moitié des fruits: y es anad a *gazalhà*; la *gazalhano*: la fermière» (Visner).

El verb derivat s'ha format sobretot en castellà i portuguès, però també en català, com a equivalent de *fer gasalla*, a la Vall de Camprodon: «en els cims d'Ogassa l'amo de les ovelles escridassà el rector de St. Joan de les Abadesses dient-li que l'hi havien anat a *gazañás*» (JPascual, 1976). I per a tot plegat remeto al DECH (AGASAJAR).

Gasama, V. *gasima* *Gasardó*, *gasardonar*, V *guardó*

GASCA, ignoro l'origen: com que les borraginàcies fan la flor en forma de tub, si la d'aquesta o el seu fruit fos comparable a una càpsula, ¿potser de *casca* = *clozca*? □ 1.ª doc.: 1919, Vayreda.

Gasefató, V. *gasafetó* *Gasejar*, V. *gas*

GASELA, 'espècie d'antílop africà i asiàtic', de l'àr. *gāzāla* id. □ 1.ª doc.: *gatzela*, Lluïa.

«Cant lo gentil fo en lo gran boscatge, e viu les riberes --- e que en los arbres foren auceyls --- e sots los arbres hi havia cabirols, seros, *gatzeles*, lebres, cunils --- se volc consolar e alegrar en ço que vehia ---» (*L. del Gentil*, 6.9). Com que en àrab un nom d'unitat, com *gāzēla*, va sempre acompanyat del «nomen generis» com *gāzēl* (actuant a manera de collectiu de les bèsties d'aqueixa espècie) de *gāzāl* sortí una forma catalanitzada *gatzell*: un *gatzell* figura quatre vegades en un doc. d'Andratx de 1413, i *AlcM* l'assenyala en el *Llibre del Mostassaf* mallorquí, compilat el 1448: sembla, doncs, que hi haguessin quedat algunes gaseles a Mallorca, fins al S. xv, portades pels moros abans que perdessin l'illa. El nom del filòsof musulmà fou adaptat en forma semblant: la «Lògica del *Gatzell* (Al-Gazzali), compendiada i posada en rims per Ramon Lluïa» fou p. p. J. Rubió, *AIEC* 1913-4, 332ss. El mot apareix també aviat en textos de les altres llengües romàniques; en forma més sàvia en francès antic *ga-*